

מאנח'ט פון דקדוק'ס ודע'ס חשוב'ט שכדאי אלזכור אקראת בחינת הפארות פארן אפריט

האנח	פירוט ודע'ס
חלקי דיבר	שם עצם, שם תואר, פועל, תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור. שימו לב: שם פועל הוא חלק מנטיות הפועל, אך הוא אינו נוטה בזמנים או בגופים. שם פעולה הוא סוג של שם עצם משוכלל. בניגוד לשמות אחרים שמות פעולה נגזרים מבנייני הפועל השונים.
צורת בינוני	בינוני הוא פועל בזמן הווה המשמש גם כשם עצם או כשם תואר, למשל: שומר, מנהלת, מתאגרף, צופים, מתבגרים, פורצת
ניתוח דקדוקי	ניתוח דקדוקי מתייחס ל: שורש, בניין, זמן/דרך, גוף, גזרה.
גוף (שם דקדוקי)	שימו לב! בניית הפעלים יש לכתוב את השמות הדקדוקיים של כינויי הגוף בלבד: je fid ; מדבר, מדברת (אני), מדברים, מדברות (אנחנו); je fid ; נוכח (אתה), נוכחת (את), נוכחים (אתם), נוכחות (אתן); je fid ; נסתר (הוא), נסתרת (היא), נסתרים (הם), נסתרות (הן). *שימו לב: אין לכתוב את כינויי הגופים עצמם (הוא, היא, אני, אתם וכו'...)
זמן / דרך	זמן: עבר, הווה, עתיד דרך: ציווי
בניין	בניין הוא התבנית במערכת הפועל שאליה יוצקים שורשים כדי לגזור פעלים בעברית. את הבניינים נהוג לכתוב באותיות פע"ל (האותיות פע"ל מייצגות את אותיות השורש המשתלבות בתוך תבנית הבניין). בעברית שבעה בניינים: קל (פעל), נפעל, הפעיל, הפעל (בכתיב מלא: הופעל), פעל (בכתיב מלא: פיעל), פעל (בכתיב מלא: פועל), התפעל
גזרה	10 גזרות: שלמים, מרובעים, חפ"ן (חסרי פ"נ), חפ"ץ (חסרי פ"י/צ), נפ"א (נחי פ"א), נפ"ו (נחי פ"ו/ו), נל"י/ה (נחי ל"י/ה), נל"א (נחי ל"א), נע"ו/י (נחי ע"ו/י), ע"ע (כפולים)
אות מוספית	רק האותיות האמנת"י עשויות לשמש כאותיות מוספיות.
אות שורשית	כל האותיות יכולות לשמש כאותיות שורשיות (כולל אותיות האמנת"י).
משמעות הבניין	שתי משמעויות שצריך לדעת לבחינת הבגרות: פעיל, סביל פעיל: על פי רוב, לבניינים קל, פיעל והפעיל משמעות פעילה. סביל: בעברית נגזר הסביל בבניינים פעל (טופל, סופק, פורסם), הפעל (הולבש, הורד, הוקם), בצורת הבינוני פעול של בניין קל (שמור, סגור, חנוק), בחלק מן הפעלים בבניין נפעל (נשבר, נגנב, נהרס) ולעתים רחוקות גם בבניין התפעל (התבטל, התקבל, התפתה). סביל יוצא דופן (בבניין פיעל): קבל. שימו לב! אין לקבוע משמעות פועל (פעיל / סביל) באופן אוטומטי. יש לחשוב על המשמעות. כדאי להיעזר במשפט, למשל: המכונית נגנבה (עלידי מישוה...) – פועל סביל הילדה נכנסה לכיתה (הילדה עשתה את הפעולה) – פועל פעיל
משקל	משקל הוא התבנית במערכת השם שאליה יוצקים שורשים כדי לגזור שמות בעברית. את המשקלים נהוג לכתוב באותיות קט"ל (האותיות קט"ל מייצגות את אותיות השורש המשתלבות בתוך התבנית של שם העצם). ישנם משקלים לאידגושים, לדוגמה: קטל, קטלן, קטל, קטיל, קטילות ... ועוד. ישנם משקלים דגושים (בעלי דגש חזק תבניתי בעה"פ), לדוגמה: קטל, קטלן, קטלת, קטאי ... ועוד. ישנם משקלים המתחילים במ"ם מוספית, לדוגמה: מקטל, מקטל, מקטלת, מקטול ... ועוד. ישנם משקלים המתחילים בתי"ו מוספית, לדוגמה: תקטיל, תקטית, תקטלת, תקטלה ... ועוד.

	<p>ישנו משקל המתחיל באל"ף מוספית : אַקְטָלָה</p> <p>ישנם משקלים המתחילים בה"א מוספית, לדוגמה: הַקְטָלָה, הַקְטִיל, הַקְטָלוּת ועוד</p> <p>ישנם משקלים שהם שמות פעולה, לדוגמה: קִטְלָה, הִתְקַטְלוּת, קִטְלָה, הַקְטָלָה, אַקְטָלָה ... ועוד.</p> <p>ישנם משקלים שהם צורות בינוני, לדוגמה: קוּטַל, קוּטְלָה, מְקַטֵּל, מְקַטְלוּת, מְקַטֵּל ... ועוד.</p> <p>שימו לב! את משקלי השמות יש לכתוב על דרך השלמים! למשל, המשקל של הוֹרְדָה, הַפְּלָה, הַפְּנִיָה וְהַקְמָה הוא הַקְטָלָה</p>
משמעות המשקל	<p>למשקלי השמות יש משמעויות שונות: שם תואר, שם פעולה, בעל תפקיד, בעל מקצוע, בעל תכונה, בעל מוס, מקצוע, מחלה, מקום, שם עצם מופשט, כלים ומכשירים, אוספים, כתבי עת, פסולת ושיירים, חומרים ותכשירים, הקטנה והחלשה ועוד.</p> <p>שימו לב: יש להבחין בין <u>בעלי מקצוע</u> לבין <u>מקצועות</u> – אלה שתי משמעויות שונות! לדוגמה: מזכיר – <u>בעל מקצוע</u> לעומת <u>מזכירות</u> – <u>מקצוע</u></p>
צורן	<p>היחידה הקטנה ביותר (פחות ממילה) שאיתה גוזרים מילים בעברית, למשל:</p> <p>שורש (לדוגמה: ל-מ-ד), משקל (לדוגמה: מְסָם), צורן סופי (לדוגמה: אָן), צורן תחילי (לדוגמה: חד')</p>
סוג הצורן	<p>כשאתם מתבקשים לציין את סוג הצורן, יש רק שתי אפשרויות: צורן גזירה או צורן נטייה.</p> <p>צורן גזירה יוצר מילה חדשה, למשל: אם נוסיף את הצורן אֵית למילה חלל, נקבל מילה חדשה: חללית</p> <p>צורן נטייה מציין נטייה דקדוקית (אינו יוצר מילה חדשה), למשל: אָ (חלק מצורני נטיית העתיד אית"נ): אֶשְׁמַר</p> <p>* צורני הנטייה כוללים את נטיית הנקבה (סוּסָה, לומֵדֵת), את נטיית הכּוֹסִים (סוּסִים, לומֵדִים), את נטיית הכּוֹסִים (ילדוֹת), את נטיית הֵיכּוֹסִים (ספָּרִי, ספָּרָה, ספָּרָם), את נטיית הֵסֵאִיכּוֹסִים (ילדֵי הכּוֹסִים, מלכֵת אנגְלִיָה), את נטיית הֵכּוֹסִים (החבור (אהבְתִּיהָ = אהבְתִּי אותה, הרגוּ = הרג אותו), את נטיית הֵצֵאִיכּוֹסִים (אמְרָתִי, אמְרָתְךָ, אמְרָתְם ...). ואת נטיית הֵצֵאִיכּוֹסִים (אותיות אית"נ)</p>
הבחנה בין צורן גזירה לצורן נטייה	<p>לעיתים אתם מתבקשים להבחין בין צורן נטייה לצורן גזירה במילים דומות. להלן דוגמה:</p> <p>1) שולחני האדום עשוי מעץ אלון. (=השולחן שלי). סוג הצורן: נטייה. משמעות: שייכות.</p> <p>2) קניתי שולחני. (=מחשב שהוא שולחני, לעומת מחשב נייד). סוג הצורן: גזירה. משמעות: שם תואר.</p>
משמעות הצורן	<p>כל הצורנים (גם הגזירה וגם הנטייה) נושאים משמעות. להלן כמה דוגמאות:</p> <p>אֶשְׁמַר, יִשְׁמַר, תִּשְׁמַר, נִשְׁמַר – משמעות הצורן התחילי: עתיד</p> <p>שִׁמְרָתִי, שִׁמְרוּ, שִׁמְרוּנוּ – משמעות הצורן הסופי: עבר</p> <p>בנות, סוסות, כוונות, מתוקות – משמעות הצורן הסופי: נקבה רבות</p> <p>ביתִי, ביתְךָ, ביתֵנו, ביתְם, ביתָה – משמעות הצורן הסופי: שייכות</p> <p>חברי הכנסת, עוגת יום הולדת, תעודת בגרות, אנשי קשר: סמיכות</p> <p>פרדסו, לולו, מנהלו, תעשין – משמעות הצורן הסופי: בעלי תפקיד</p> <p>ילדון, דגלון, סוסון, ספרון, מגבון – משמעות הצורן הסופי: הקטנה</p> <p>עיתון, יומון, שבועון, ירחון, מקומון – משמעות הצורן הסופי: כתבי עת</p> <p>רשמי, אישי, שטותי, אמריקני, טבעוני – משמעות הצורן הסופי: שם תואר</p> <p>כמות, אזרחות, ידידות, מרות, זהות – משמעות הצורן הסופי: שם עצם מופשט</p> <p>נגרֵיה, ספְרֵיה, צרכֵיה, מאפֵיה, מעדֵניה – משמעות הצורן הסופי: מקומות</p> <p>עברית, רומנית, אנגלית, ספרדית, צרפתית – משמעות הצורן הסופי: שפות</p> <p>ועוד.....</p>

<p>דרך תצורה</p>	<p>האופן שבו יוצרים מילים בעברית.</p> <p>1. שורש + משקל 2. בסיס + צורן סופי</p> <p>3. צורן תחילי + בסיס 4. בסיס + בסיס</p> <p>5. נוטריקון (ראשי תיבות) 6. שאילה מלועזית</p>
<p>פירוט דרך התצורה</p>	<p>כשאתם מתבקשים לפרט את דרך התצורה, יש לפרט באופן הזה:</p> <p>1. שורש + משקל. לדוגמה: נָגַר. פירוט: שורש נג"ר + משקל קטל 2. בסיס + צורן סופי. לדוגמה: נְגָרוּת. פירוט: בסיס נגַר + צורן סופי אות 3. צורן תחילי + בסיס. לדוגמה: דוּגְלָגְלִי. פירוט: צורן תחילי דוּ + בסיס גְלָגְלִי 4. בסיס + בסיס. לדוגמה: רְכָּבָל. פירוט: בסיס רְכָּבָת + בסיס כָּבָל 5. נוטריקון. לדוגמה: מנכ"ל. פירוט: מנהל כללי. 6. שאילה מלועזית. לעיתים אתם מתבקשים לציין איזו מילה (מתוך רשימת מילים) שאולה מלועזית.</p>
<p>פירוט לשלבים של דרך התצורה (כולל פירוט הצורנים ומשמעותם)</p>	<p>להלן דוגמה לפירוט דרך התצורה בשלבים (כולל פירוט הצורנים ומשמעותיהם) של המילה סופיותו:</p> <p>בסיס סוף + צורן גזירה י לציון שם תואר = סופי</p> <p>בסיס סופי + צורן גזירה אות לציון שם עצם מופשט = סופיות</p> <p>בסיס סופיות + צורן נטייה או לציון שייכות = סופיותו</p> <p>דוגמה נוספת – משאיותיהם :</p> <p>בסיס משא + צורן גזירה י לציון כלי תחבורה = משאית</p> <p>בסיס משאית + צורן נטייה אות לציון רבות = משאיות</p> <p>בסיס משאיות + צורן נטייה י לציון שייכות = משאיותיהם</p>
<p>מיון על פי דרך התצורה (כאשר המילים מסתיימות בהברות דומות)</p>	<p>לעיתים אתם מתבקשים למיין רשימת מילים על פי דרכי התצורה שורש + משקל ובסיס + צורן סופי, כאשר המילים הנתונות מסתיימות בהברות דומות. להלן כמה דוגמאות:</p> <p>(1) רמאי, חקלאי, קנאי, ימאי, בנאי, חשמלאי. שורש+משקל: רמאי, קנאי, בנאי בסיס+צורן סופי: ימאי, חשמלאי, חקלאי (2) שטות, חשיבות, מהות, בגרות, נגרות. שורש+משקל: שטות, חשיבות, בגרות בסיס+צורן סופי: מהות, נגרות (3) רקדן, לולן, מנהלן, שחקן, חמדן. שורש+משקל: רקדן, שחקן, חמדן בסיס+צורן סופי: לולן, מנהלן</p>
<p>דומה ושונה בדרך התצורה (הבדלים בבסיס)</p>	<p>לעיתים אתם נדרשים לציין את הדומה ואת השונה בדרך התצורה של מילים שדרך תצורתן בסיס + צורן סופי. במקרה כזה כדאי לשים לב לבסיסים. להלן שתי דוגמאות:</p> <p>(1) בנקאי, ימאי, עיתונאי. הדומה: דרך תצורתן של כל המילים היא: בסיס + צורן סופי יא השונה: בסיס המילה בנקאי הוא לועזי (בנק), ואילו בסיס שאר המילים הוא עברי (ים / עיתון).</p> <p>(2) פותחן, בולען, פרדסן. הדומה: דרך תצורתן של כל המילים היא: בסיס + צורן סופי ין השונה: בסיס המילים פותחן ובולען הוא צורת בינוני (פותח, בולע), ואילו בסיס המילה פרדסן אינו בינוני.</p>
<p>דרכי היווצרות שורשים</p>	<p>כיצד נוצרו השורשים:</p> <p>1. תצליל (אונומטופיאה) 2. הכפלת שני עיצורי שורש 3. הרחבה של שורש על ידי הכפלת לה"פ</p> <p>4. הוספת ש"יין לתחילת השורש 5. שורש תנייני 6. שורש גזור שם</p>
<p>משמעותות שורשים</p>	<p>לעיתים אתם נדרשים להסביר את משמעותו של שורש על פי הקשר נתון.</p> <p>למשל, שורש המבטא דבר והיפוכו (מְפָרֵת ≠ נְפָר) או מדוע נבחר שורש מסוים לשמש בתחדיש מסוים, למשל השורש זל"ל בתחדיש זולת (מילה שנקבעה כחלופה העברית לגיאנק פוד) משמעותו לאכול באופן מופרז או לא מנומס, וזה מתאים לאופן שבו אנשים אוכלים גיאנק פוד ברחוב.</p>